

УДК 378.4.026(437.6)

ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОНАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЗАГАЛЬНА ДИДАКТИКА» В КОШИЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПАВЛА ЙОЗЕФА ШАФАРИКА

Оросова Рената

м.Кошіце, Словацька Республіка

Староста Володимир Іванович

м.Ужгород

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена необхідністю оновлення підходів щодо підготовки сучасних учителів, упровадженню мікронавчання як одного з ефективних методів формування їх професійних умінь. Проаналізовані основні етапи мікронавчання. Показано, що даний метод сприяє суттєвому покращенню підготовки студентів до їх майбутньої педагогічної діяльності.

Ключові слова: майбутній учитель, мікронавчання, психологічна компетенція, активні методи навчання, аналіз результатів навчання.

Постановка проблеми. Найважливішою особливістю кожного учителя є не тільки досконале володіння вмінням навчати, але й навчити. Учительська компетентність, згідно [10], трактується як сукупність професійних знань, умінь і навичок, які має сформувати кожен учитель так, аби міг ефективно виконувати свої функції. Для цього необхідно комплексно і системно вирішувати проблему підготовки майбутнього учителя, зокрема, коли студенти вивчають методи, форми і засоби навчання, які сприяють становленню педагогічної майстерності [7].

Аналіз останніх досліджень свідчить, що різні аспекти проблеми запровадження активних методів навчання у процесі підготовки майбутніх учителів (теоретичне обґрунтування психолого-педагогічних засад підготовки фахівців до комунікативної та інноваційної діяльності і т.п.) розкриваються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених (М. Вакуленко, Н. Волкова, І. Дичківська, І. Зязюн, І. Єрмакова, В. Кан-Калик, В. Краєвський, І. Лернер, В. Паламарчук, О. Пометун, В. Слассьонін, А. Хуторський, J. Bajtoš, J. Dargová, M.Kireš, G. Rötling, I. Turek та ін.).

Важливого значення набуває формування у студентів – майбутніх учителів уміння моделювати уроки з наступним їх проведенням для своїх колег (мікронавчання), що суттєво покращує їх подальшу адаптацію до реалій шкільної практики, вміння спостерігати, проводити аналіз уроку тощо [1-4].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної статті – дослідження мікронавчання як ефективного методу формування професійних умінь студентів – майбутніх учителів у процесі вивчення курсу «Загальна дидактика» в умовах Кошицького університету імені Павла Йозефа Шафарика (Словакія).

Основна частина. Питанням учительської (професійної) компетентності, професійних стандартів і оцінці якості учительської праці приділяється значна увага в педагогічній теорії та практиці. У процесі розробки навчальних планів та програм підготовки вчителів враховується достатньо можливостей для здобування знань, набуття компетенцій, майстерності щодо конкретних дій та видів діяльності, необхідних для реалізації функцій учителя, а також визначаються стандарти, які мож-

на розглядати як певну межу (поріг), до якої діяльність можна вважати ефективною. Оцінювання професійної майстерності майбутніх учителів під час державного екзамену має бути спрямовано на доведення ними набутих педагогічних компетенцій, досягнутого рівня відносно стандарту [4]. Зауважимо, що вчительська підготовка формується також згідно побажань студентів – майбутніх учителів, а тому модель їх підготовки (навчальні плани та програми педагогічних факультетів) має враховувати насамперед потреби учительської професії та вимоги психолого-педагогічних наук. Завершення підготовки вчителя має знайти адекватне відображення в набутих відповідних педагогічних компетенціях, які містять наступні складові:

- науково-предметна – досконале знання змісту навчальних предметів, які веде вчитель та допоміжних предметів, що дає змогу педагогу проявити свої найкращі здобутки у навчально-виховному процесі;
- психодідактична – (психолого-педагогічна майстерність) дає можливість створювати сприятливі умови для навчання, тобто, мотивувати учнів до навчання, пізнання; активізувати і розвивати їх здібності, ключові компетенції (інформаційні, навчальні, когнітивні, комунікативні, міжособистісні та особистісні); створювати сприятливий соціальний, емоційний та робочий клімат; керувати процесом навчання школярів; використовувати найбільш ефективні методи, організаційні форми та засоби навчання тощо;
- комунікативна (здатність/майстерність ефективно спілкуватись з учнями, колегами, керівництвом, батьками учнів, соціальними партнерами і т.п.) – дає можливість реалізувати контакт педагога з вихованцем, їх взаєморозуміння;
- діагностична сприяє валідно, реально, справедливо та об'єктивно оцінювати навчальні досягнення учнів; виявляти їх ставлення до школи, навчання, життя, а також їх проблеми;
- планування та організаційна (ефективно планувати і проектувати навчання, формувати і підтримувати необхідний порядок і систему під час навчання і т.п.) – створює можливість ефективно організувати і керувати навчально-виховним процесом;
- надання порад та консультацій (допомога учням у вирішенні їхніх проблем і не тільки навчальних тощо) – створює можливість індивідуалізувати виховний вплив;
- рефлексивна – самоаналіз власної діяльності (оцінювати власну педагогічну діяльність з метою її покращення в майбутній роботі).

Зазначені компетенції взаємопов'язані, наприклад, психодідактична компетенція включає здатність проектувати та реалізувати процес навчання учнів, управління та коригування процесу навчання згідно проекту, сприяння реалізації цілей учіння школярів. Компетенція щодо проектування процесу на-

вчання учнів в системі сучасної освіти вимагає наступних умінь: усвідомлення освітніх цілей предмету, формування необхідних навчальних планів (календарних, тематичних, поурочних), визначення цілей та підходів до вивчення теми (методи, форми, засоби навчання), підбір відповідних навчальних завдань, визначення часу на вивчення матеріалу, способів та критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, розробка сценарію виховної години тощо [8].

Психодидактична компетенція творчого учителя визначається як інтро- та інтерперсональна (особистісна), що витікає з аксіоматичної системи гуманістичної теорії особистості [5]. Особистість завжди унікальна, вільна, прагне до постійного творчого розвитку; є динамічною, а не статичною системою. Інтроперсональна (внутрішньо-особистісна) компетенція учителя є відносно стабільною складовою цілісних особистісних характеристик (самоусвідомлення), що розвиваються, диференціюються, інтегруються і є необхідною умовою професійної ідентифікації. Інтерперсональна (міжособистісна) компетентність учителя спрямована від нього до зовнішнього освітнього середовища. Це дозволяє вчителю створити сприятливу атмосферу соціально-освітнього середовища для стимулювання творчості, організувати, керувати і проводити творче навчання так, аби під час нього активізувався, мотивувався і стимулювався розвиток особистості учня та його творчий потенціал.

Тільки в обмеженому колі професій особистісні характеристики суб'єктів відіграють таку важливу роль як у випадку вчителів. Оптимальний підхід у процесі проектування професійних компетенцій базується на розроблених моделях, придатність та реальність яких перевіряється в умовах практики. Формування педагогічної компетентності є важливою характеристикою професії учителя і має велике значення для розробки навчання у ВНЗ та подальшої освіти упродовж усього життя (неперервна освіта).

Дане дослідження нами проведено на базі Кошицького університету імені Павла Йозефа Шафарика, який готує вчителів для шкіл з основних навчальних предметів (біологія, географія, іноземні мови, математика, словацька мова та література, фізика, хімія та ін.) на базі двох факультетів – природничо-наукового та філософського. До їх підготовки також залучена кафедра педагогіки, яка входить у структуру філософського факультету і веде для студентів кілька педагогічних дисциплін, а пріоритетом її діяльності є формування психодидактичної компетенції студентів шляхом використання нових тенденцій у процесі навчання, в тім числі й мікронавчання.

Мікронавчання (microteaching) – передбачає формування у студентів -майбутніх учителів уміння використовувати різні методи навчання (наприклад, мотивація учнів, виклад нового чи повторення вивченого матеріалу тощо) шляхом проведення коротких виступів із наступним обговоренням студентами групи. Таким чином, даний метод спрямований на формування практичних навичок викладання у процесі підготовки вчителів [9].

Основні етапи мікронавчання, як правило, наступні:

- проведення мікронавчання – студент протягом 10-15 хвилин викладає сутність визначеного завдання, наприклад, проводить мотивацію учнів, актуалізацію опорних понять для засвоєння нового навчального матеріалу тощо. Інші студенти оцінюють його діяльність згідно попередньо визначених критеріїв;
- аналіз діяльності студента (аналіз мікронавчання) – проходить у формі обговорення та оцінювання дій студента, його недоліків і шляхів їх усунення;
- повторне мікронавчання – студент знову, але з урахуванням рекомендацій, повторює свої дії і демонструє на практиці сформовані уміння.

Даний цикл сприяє вдосконаленню підходів щодо підготовки майбутніх учителів, а також є важливим чинником формування рефлексії студентів. Це дає їм можливість:

- реалістично і об'єктивно подивитись на себе і своїх колег із

позицій майбутнього учителя;

- критично аналізувати педагогічну діяльність;
- отримувати достовірну інформацію для реалізації зворотного зв'язку.

Мікронавчання призначено не тільки для формування умінь щодо застосування класичної методики викладання та відповідних процедур, але й орієнтовано на використання інноваційних методів навчання для розвитку творчого та критичного мислення учнів. За такого підходу до підготовки майбутніх учителів проходить аналіз конкретних дій учителя, його методів навчання, способів комунікації, а також жестів, поведінки і т.п., що має місце під час уроку. Мікронавчання містить окремі деталі, конкретні мікрофакти, з яких складається якісна праця учителя, діяльність учнів. Студент фіксує факти, а не тільки враження, думки і відносини, реальну діяльність своїх колег.

Мікронавчання у процесі вивчення загальної дидактики на кафедрі педагогіки Кошицького університету імені Павла Йозефа Шафарика проводиться у такій послідовності [4]:

1. Ознайомлення студентів щодо застосування мікронавчання на заняттях з дидактики, а саме: теоретичне пояснення сутності мікронавчання, його перебігу, умови оцінювання і т.п.
2. Вибір тем. Студенти на початку семестру обирають тему зі свого фахового предмету (початкова чи середня школа), знайомляться з навчальними основами і тематичним планом вивчення даного предмету.
3. Підбір необхідних методів, засобів та форм навчання. Попередньо на вступних семінарах студентів ознайомлюють із можливими методами та етапами навчання на прикладі обраної ними теми. Студенти проводять підбір методів навчання залежно від змісту визначеної теми свого фахового предмету, етапу її вивчення тощо, наприклад:
 - мотивація учнів – мотиваційне опитування, проблема як мотивація, демонстраційна мотивація і т.п.;
 - актуалізація попередньо засвоєних тем – усне індивідуальне чи фронтальне опитування та ін.;
 - засвоєння нового матеріалу – традиційні методи навчання (пояснення, розповідь, методи демонстрації, бесіда тощо), сучасні методи навчання (проблемний виклад, мозковий штурм, групове навчання, метод проектів, програмоване навчання та ін.);
 - закріплення та поглиблення вивченого матеріалу – повторення, виконання вправ, опитування і т.п.
4. Складання графіку мікронувиступів. Для кожного студента визначається конкретна дата проведення мікронавчання/мікронувиступу.
5. Проведення заняття. Тривалість кожного мікронувиступу 10-15 хв. Заняття проходить у навчальному приміщенні, яке дає можливість реалізувати сучасні методи навчання, оскільки містить достатню кількість робочих місць (12 столів для 24 студентів), кожне з яких обладнане комп'ютерною технікою та швидкісним Інтернетом. Аудиторія містить також мультимедійний проектор, DVD, відеореєстратор, інтерактивну дошку та інші технічні засоби навчання. Запис здійснюється за допомогою двох камер Sony EVI з дистанційним керуванням. Вся інформація фіксується у цифровому форматі. В приміщенні розміщені чотири мікрофони, а також є один безпроводний мікрофон для студента, який проводить заняття [6].
6. Фіксація спостережень. Студенти групи фіксують результати спостережень згідно попередньо визначеними критеріями, аби надалі сформулювати позитивні та негативні враження щодо мікронувиступу свого колеги
7. Кожен студент на занятті отримує таблицю, що містить критерії для оцінки мікронувиступу студента-доповідача, і в яку він вносить результати спостережень та відповідні бали (див. табл.1).

Лист-спостереження мікрОВиступу
Загальні відомості

Ім'я та прізвище студента	
Тема	
Предмет	
Клас	
Тип школи (початкова, середня)	
Методи, форми, засоби навчання	

Результати спостереження

Основні напрямки	Компоненти	Макс. к-сть балів	Реальна к-сть балів	
Вербальна комукація	Чіткість та зрозумілість	1		
	Достатня сила голосу	1		
	Постановка запитань	1		
Невербальна комукація	Підтримка візуального контакту	1		
	Розміщення доповідача відносно учнів	Розміщення обличчям до учнів	1	
		Розміщення спиною до учнів	-1	
		Використання різних бар'єрів	-1	
Застосування жестикуляції	1			
Спосіб застосування обраного методу	Дотримання методичних прийомів обраного методу	3		
	Оригінальне використання методу	3		
Спосіб взаємодії з класом	Підготовка класу/групи до навчання	1		
	Організаційні дії	1		
	Навчання студентів згідно вимог обраного методу	1		
Сума балів		15		

8. Аналіз проведеного заняття (мікрОВиступу). На цьому етапі проводиться аналіз і оцінка діяльності студента, вказуються досягнення та недоліки мікрОВиступу, шляхи їх усунення. Студентів націлюють на активне обговорення, критика має бути тільки конструктивною, аби не тільки виявити недоліки в мікрОВиступі, але одночасно за допомогою цілої групи шукати найбільш ефективно вирішення існуючих проблем. У процесі аналізу діяльності студента використовується також наявна техніка (DVD, CD, відео, магнітофон), яка дає можливість виявити всі деталі у процесі навчання, оцінити ефективність використаних методів. Таким чином, аналіз мікронавчання базується на обговоренні фактів, а

не тільки вражень і думок, що відносить його до наукового методу, як і інші методи досліджень у педагогіці [11].

9. Коригування (корекція) діяльності. Студент проводить повторне мікронавчання чи його окремі елементи з урахуванням висловлених рекомендацій.

Нами проведено анкетування студентів, аби з'ясувати їх ставлення до мікронавчання у процесі вивчення курсу «Загальна дидактика». Анонімним анкетуванням було охоплено 158 студентів, які використовували мікронавчання на семінарських заняттях і завершили вивчення даного курсу.

Результати дослідження свідчать (рис.1, табл.2), що 74,05 % опитаних застосування мікронавчання оцінюють позитивно.

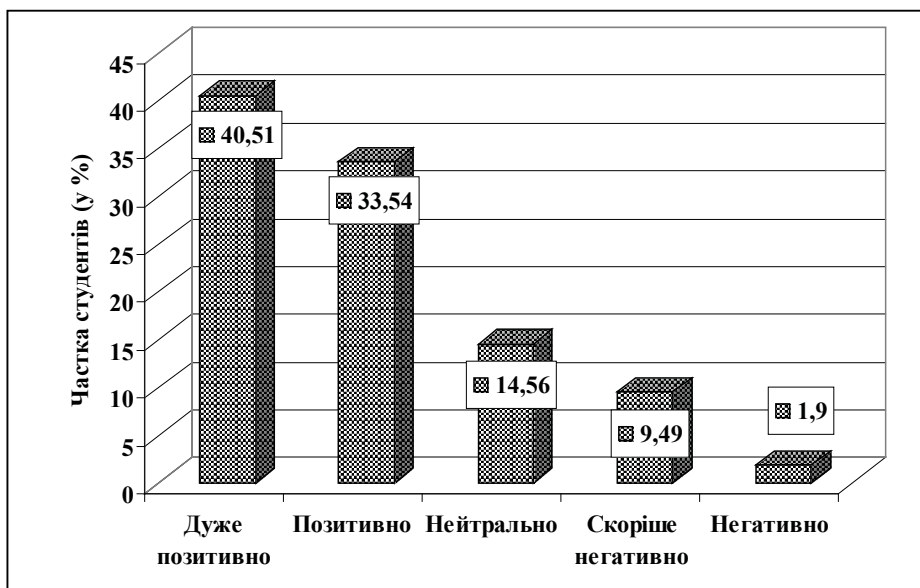

Рис.1. Результати відповідей студентів на питання анкети: «Як Ви оцінюєте семінари із загальної дидактики з використанням мікронавчання?».

Результати відповідей студентів (у %) на деякі питання анкети

Питання анкети	Варіанти відповідей студентів				
	Однозначно так	Скоріше так	Так	Скоріше ні	Ні
Чи сприяло Вам спостереження та оцінювання мікрОВиступів для майбутньої педагогічної діяльності?	29,11	43,67	13,29	12,03	1,90
Чи є мікронавчання, на Вашу думку, технікою, за допомогою якої студенти – майбутні вчителі зможуть ефективно навчати учнів?	35,44	24,05	27,22	8,23	5,06

Переважає більшість студентів вважає, що спостереження та оцінювання мікрОВиступів під час мікронавчання сприяє для їх майбутньої педагогічної діяльності, а саме мікронавчання є доброю технікою, за допомогою якої студенти – майбутні вчителі зможуть ефективно навчати учнів.

Таким чином, використання мікронавчання у процесі ви-

вчення курсу «Загальна дидактика» засвідчує його ефективність, оскільки такий підхід сприяє суттєвому покращенню підготовки студентів до їх майбутньої педагогічної діяльності. У подальшому, з нашого погляду, доцільно розробити систему показників для діагностики ефективності мікронавчання в динаміці упродовж усього навчального року.

Література і джерела

1. Завалко К.В. Активні методи навчання як ефективний засіб формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики. [Електронний ресурс] / К.В.Завалко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N146/N146p136-140.pdf. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Самостійна робота студентів з курсу «Педагогіка»: навч.-метод. посібник / Автори-упорядники М.І. Кухта, Л.В. Маляр, В.І. Староста; за ред. В.І. Старости. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. – 132 с.
3. Староста В.І. Проведення занять з хімії в середніх та вищих навчальних закладах [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.І. Староста, В.М. Сомов, Ж.О. Кормош; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 231 с.
4. Bajtoš J. Mikrovučovanie v pregraduálnej príprave učiteľov / J. Bajtoš, R. Orosová. – Košice: UPJŠ, 2011. – 86 s.
5. Dargová J. Tvorivé kompetencie učiteľa / J. Dargová, V.Šuťáková. – Bratislava: Iuvanta, 2001. – 204 s.
6. Kireš M. Videokonferenčný systém EVO a jeho využitie pri mikroedukatívnych analýzach / M. Kireš, L. Šnajder, R. Adámek. In: SCO 2009: Sharable Content Objects: 6. ročník konference o elektronické podpoře výuky: 16-17 jún 2009, Brno. – Brno: Masarykova univerzita, 2009. – S. 233-237.
7. Orosová, R.: Pregradual preparation of students in relation to psycho-didactic competencies / R. Orosová. – In: Modern achievements of science and education. XHY, Khmelniysky, 2009. – S. 139-141.
8. Rötling G. Hodnotenie učebnej činnosti žiakov / G. Rötling. – Banská Bystrica: Metodické centrum BB, 1997. – 16 s.
9. Turek I. Didaktika / I. Turek. – Bratislava: Iura Edition, 2010. – 598 s.
10. Walterová E. Pedagogický slovník / E. Walterová, J. Mareš, J. Prucha. – Praha: Portál, 2008. – 322 s.
11. Zelina M. Kvalita školy a mikrovučovacie analýzy / M. Zelina. – Bratislava: OG – Vydavateľstvo Poľana, 2006. – 148 s.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена необходимостью обновления подходов относительно подготовки современных учителей, внедрению микрообучения как одного из эффективных методов формирования их профессиональных умений. Проанализированы основные этапы микрообучения. Показано, что данный метод способствует существенному улучшению подготовки студентов к их будущей педагогической деятельности.

Ключевые слова: будущий учитель, микрообучение, психодидактическая компетенция, активные методы обучения, анализ результатов обучения.

The authors of the article has considered the topicality of updating the current approaches to training teachers, introduction microteaching as one of the most effective methods of formation of their professional skills. The main stages have been analyzed microteaching. It is shown that this method enables the improved preparation of students for their future educational activities.

Key words: future teacher, microteaching, psychodidactic competence, active teaching methods, the analysis results of teaching.